

УДК 811.161.2'367

ББК 81.411.1-22

ФУНКЦІЙНО-ЗМІСТОВИЙ ДІАПАЗОН І ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ІНТЕНЦІЙ СУГЕСТИВНОГО СПОНУКАННЯ

ШАБАТ-САВКА С. Т.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Функційно-змістовий діапазон спонукальності відображає різне за інтенсивністю та синтаксичною організацією волевиявлення мовця (наказ, вимога, заборона, прохання, благання, вмовляння тощо). У статті описано спектр сугестивних інтенцій, спрямованих на реалізацію нейтрального, некатегоричного спонукального впливу на співрозмовника. В адресантно-адресатному континуумі взаємодії комунікантів визначено інтенції поради, пропозиції, застереження, втішання, заклику, які проаналізовано комплексно – у тісній взаємодії пропозитивного змісту і граматичних засобів експлікації інтенційної програми мовця в текстовій комунікації.

Ключові слова: комунікативна інтенція, мовець, адресат, спонукання, сугестив, порада, пропозиція, застереження, втішання, заклик, висловлення.

Functional-informative range of imperative reflects the volition of the speaker (order, requirement, prohibition, request, entreaty, persuasion, etc.) that can be of various intensity and syntactic organization. The article describes a range of suggestive intentions aimed at the implementation of a neutral or restricted imperative effects on the interlocutor. In the addressant-addressee continuum of the communicants' interaction the intentions of advice, suggestion, warning, comfort, appeal are determined and analyzed comprehensively with reference to the close interaction of propositiv content and grammatical means of the speaker's intentional program explication in textual communication.

Key words: communicative intention, speaker, addressee, volition, suggestion, advice, proposal, warning, consolation, utterance.

Прагматичне спрямування сучасної лінгвістичної науки, зміна її наукової парадигми, “вивищення” людини в процесі усно-розмовної чи текстової комунікації актуалізують комплекси нових підходів до традиційних, усталених понять, які в річищі новітніх антропозорієнтованих тенденцій розглядають крізь призму мовця – автора того чи того висловлення. В епіцентрі уваги перебуває комунікативна роль мови, функційні можливості її одиниць, що вербалізують психоментальний простір мовної особистості й низку різноманітних авторських інтенцій.

Сфера людського буття, стан мовця, фрагмент реальної чи ірреальної дійсності сприяє генерації висловлення, що його створюють різноманітні інтенційні потреби: інтелектуальні судження та заперечення, емоційно-оцінні та суб'єктивно-авторські погляди щодо повідомлюваного чи побаченого, наміри, пов'язані з намаганням мовця спонукати адресата до виконання якоїсь дії, установити контакт зі співрозмовником, активізувати його увагу тощо. Такий функційно-змістовий діапазон (розповісти, переповісти, запитати, попросити, заборонити, побажати, зорієнтувати, подякувати та ін.) формує інтенційну програму мовця, у якій важливе місце займають й **інтенції спонукання**, що репрезентують різне за інтенсивністю волевиявлення: інтенції категоричного спонукання; інтенції пом'якшеного спонукання та інтенції нейтрального спонукання [15, с. 152–154].

Категорія спонукальності здавна перебувала в дослідницькому полі як закордонних лінгвістів (О. Беляєва, А. Дорошенко, Дж. Сьорль, Н. Формановська, В. Храковський та ін. [1; 3; 10; 12; 14]), так і в працях українських учених (Л. Бережан, Г. Дрінко, М. Каранська,

С. Мясоедова, М. Скаб, Н. Швидка [2; 4; 8; 9; 11; 16]). Утім, незважаючи на значні напрацювання, пов'язані з визначенням категорійного статусу спонукальної модальності, формальними (спеціалізованими та неспеціалізованими) засобами її вираження, окремими прагматичними особливостями, у синтаксичній теорії все ж залишаються питання, що потребують вивчення спонукальних речень у комунікативному аспекті, визначення їхньої ролі у репрезентації інтенцій мовця, що і визначає актуальність нашого дослідження.

Питання місця категорії спонукальності у системі мови дискусійне, її розглядають у модальному полі як одне з ірреально-модальних значень, зважаючи на основний засіб вираження – наказовий спосіб дієслова, як “своєрідний сплав” об’єктивної та суб’єктивної модальності (Л. Кадомцева, Л. Бережан, С. Харченко [7; 2; 13]); у ракурсі волюнтаривної модальності як обов’язковий компонент семантики імператива (О. Беляєва, М. Скаб [1; 11]), як окремий тип прагматичної класифікації речень, що його називають директивом (Дж. Сьорль, А. Загнітко [10; 6]).

Спонукальність має тісний зв’язок із комунікативною настановою, адже її реалізує окремий тип речень – спонукальний, що вирізняється серед інших синтаксичних конструкцій особливим пропозитивним змістом, формально-граматичною будовою і функційним спрямуванням. Зміна довкілля, думок, дій адресата, відображення емоційно-вольових стосунків між комунікантами в умовах відповідної конситуації – основне комунікативне завдання речень спонукальної модальності. Як зауважує М. Каранська: “В основі спонукальних речень лежить відображення вольових стосунків мовця з виконавцем: перший спонукає щось робити або, навпаки, не робити, а другий має здійснювати спонукання. Отже, спонукальні речення повідомляють лише задумане й визначене мовцем для здійснення, але ще не дійсне” [8, с. 39]. Водночас це релевантний засіб експлікації спонукальних інтенцій, пов’язаних із волевиявленням мовця в тій чи тій мовленнєвій ситуації.

Мета статті – проаналізувати інтенції сугестивного спонукання, що відображають нейтральний, некатегоричний спонукальний вплив на адресата мовлення, визначити їхній функційно-змістовий діапазон, систематизувати граматичні засоби вербалізації в текстовій комунікації.

Комунікативна інтенція спонукання відбиває різне за інтенсивністю та синтаксичною організацією волевиявлення мовця: з одного боку, наказ як одна з категоричних форм спонукання, що спрямована на негайне виконання якоїсь дії співрозмовником, а з іншого – ввічливе прохання, пропозиція, порада – комунікативні акти, які певною мірою є бажаними для суб’єкта мовлення, проте їхня реалізація залежить від волі адресата.

Спонукальні висловлення виражають “такі стосунки, якими мовці передають наказ, заборону, заклик, застереження, пораду, прохання, побажання, запрошення, умовляння та інше, що зумовило і функціональний поділ їх на наказові (імперативні) і ті, що експлікують прохання, заклик, побажання і т. ін.” [8, с. 24]. О. Беляєва названі мовленнєві акти диференціює на прескриптиви (наказ, розпорядження, дозвіл, заборона та ін.); сугестиви (порада, пропозиція, попередження) і реквестиви (прохання, моління, запрошення) [1, с. 128]. Н. Швидка до категоричної імперативності зараховує вимогу, заборону, наказ, розпорядження, команду, до пом’якшеної – прохання, благання, переконання, до нейтральної – пропозицію, пораду, рекомендацію, застереження, запрошення, дозвіл [16, с. 9–10]. Такий погляд цілком прийнятний для нашого дослідження, оскільки відображає реалізацію інтенцій за ступенем інтенсивності в адресантно-адресатному континуумі взаємодії комунікантів, увиразнюючи соціальну диференціацію мовлення й емоційно-вольовий простір процесу комунікації загалом. У комунікативній ситуації спонукання активізуються екстралінгвальні чинники – характер стосунків між тими, хто спілкується, мотив та воля адресанта, його прагнення змінити чи вплинути на діяльність співрозмовника, переконати адресата у важливості й користності виконання запропонованої дії.

За нашими спостереженнями, до інтенцій сугестивного спонукання належать інтенції поради; інтенції пропозиції; інтенції застереження; інтенції втішання; інтенції заклику, характерною рисою яких є рівні позиції адресата й адресанта і необов'язковість виконання дії з боку адресата. Власне, необов'язковість виконання пропонованої дії відрізняє такі інтенції від, приміром, інтенцій категоричного спонукання, що вербалізують волевиявлення мовця, пов'язане з віддаванням наказу чи розпорядженням адресатові мовлення. У такому разі виконання дії обов'язкове для адресата, оскільки адресант перебуває в пріоритетному становищі: його соціальний статус вищий від статусу адресата, що й дає йому право на такий тип спонукання. Сугестивні інтенції спонукання мають некатегоричний характер і увиразнюють "вільне" поведіння адресата в тій чи тій ситуації.

Інтенція поради – основний директивний зміст, що його реалізують спонукальні висловлення, визначальними маркерами яких є ірреально-модальні категорійні значення та адресованість мовленнєвого потоку. У комунікативному акті поради йдеться про поєднання двох дій: перформативної дії мовця (його поради) і дії, до якої він спонукає адресата. Адресант може розраховувати лише на добру волю співрозмовника, проте особливість поради якраз і полягає в тому, що виконання пропонованої дії важливе насамперед для співрозмовника, така дія для нього, з позицій мовця, автора комунікативного акту поради, корисна та необхідна.

Для реалізації інтенцій поради, ілюктивною метою яких слугує пропозиція, вказівка на те, як діяти співрозмовникові у певній життєвій ситуації, здебільшого використовують імперативні конструкції, головний член яких виражений дієслівною формою 2-ї особи однини чи множини наказового способу, напр.: – *Ти, Гнате, як будеш мати час, **заглянь** до тітки Дарки* (М. Стельмах); – ***Продавай** ліпше дрімби, Іване... Тут з тебе користі більше* (М. Матіос); – *Ну, **лягайте**, хлопці. Завтра вам рано вставати* (І. Цюпа).

Формування спонукального значення поради значною мірою залежить від тематичної групи дієслова. Зокрема, експліцитними формами реалізації такого спонукального значення є і ті реченнєві моделі, у яких семантично домінує перформатив **раджу**, зрідка в усно-розмовному дискурсі репрезентоване й діалектними формами (**радю, раю**), напр.: – *А тобі, хлопче, – звернувся він до Ярослава, – **раджу** так не **гарячитися**. Ти молодий, це тобі не корисно* (Г. Тютюнник); – *Так що й вам **радю**: **купуйте** рушники, поки є, бо може не бути* (М. Матіос); – *Хлопці! **Раю** вам **наділи брати*** (Панас Мирний). Для акту поради характерні відмінкові форми займенників *тобі, вам*: – *Женитися **тобі** пора, сину* (В. Шевчук); – *Моя **вам** порада – **розбігайтеся** хто куди* (І. Цюпа). Мовець чітко вибудовує стратегічні лінії своєї поведінки – від коректного, обережного поведіння зі співрозмовником до досить категоричного, що можна пояснити умовами перебігу інтеракції та характером стосунків між комунікантами.

Сугестивність інтенцій волевиявлення може ускладнюватися модальними відтінками – можливості, необхідності, важливості, а тому в таких односкладних безособових висловленнях цілком релевантними будуть предикативні прислівники *можна, варто, потрібно, треба, необхідно*. Напр.: – ***Треба** вам **прибратися добре**, йдучи на сватання* (І. Нечуй-Левицький); – *Не **турбуйтеся**. **Необхідно** **дотримуватися певних правил**, і все буде гаразд* (І. Цюпа), а також суб'єктивно-модальні синтаксеми зі значенням гіпотетичності (невпевненого припущення) – *можже, може б, а може б*, напр.: – ***Можже**, тепер би таки, сину, **варто** було **подумати про вікна і двері?*** (М. Стельмах); – ***Можже б**, ти пішов **продавцем** у нашу **крамницю**, там **помічник прикажчика потрібний?*** (І. Цюпа); – *Дарко, **а може**, ти **ще сьогодні зустрілася б з Данком?*** (Ірина Вільде). Такі питальні висловлення створюють гіпотетичну ситуацію: урахування волі співрозмовника полягає в етикетному увиразненні його незалежної поведінки.

Інтенції пропозиції передають спонукання до "сукупного виконання дії", пор.: – ***Ходімо** всі разом та й **допоможемо** сироті* (М. Матіос); – *Василю, **ходімо** в ліс по **ягоди!*** (Б. Грінченко). У таких висловленнях використовують переважно форми 1-ї особи множини

та вставні слова *може, може б*, напр.: – *То, може, пособимо Плачинді?* (М. Стельмах). Особливістю пропозиції є те, що “мовець, вважаючи виконання певної дії доцільним, необхідним, корисним для нього самого, для слухача або для особи (осіб), що не бере (не беруть) участі в розмові, виносить свою думку на обговорення, намагаючись переконати в цьому слухача і, врешті-решт, спонукати його виконати дію” [9, с. 9]. Уведення до структури таких висловлень контактних слів на зразок *слухай, хочете* сприяє створенню невимушеної обстановки. Пор.: – *Слухай, Антоне, може, ще й нову криницю викопємо?* (Є. Гуцало); – *Хочете, погуляємо трохи? Чудова українська ніч* (В. Підмогильний). Формально співучасники чи виконавці дії представлені займенниками *ми, нам, ви (ти) з нами*. Пор.: – *Може б, ми звінчались?* (О. Кониський); – *Чи не краще було б нам узяти та продати?* (Б. Грінченко); – *Нам би, може, й додому пора?* (М. Стельмах).

В інтенційних висловленнях пропозиції мовець не тільки виявляє свою сугестивність, волю, але й сам втручається в процес її виконання. За адресатом, проте, зберігається право вибору – погодитися (виконати певну дію) або ж відмовитися. Адресант не віддає наказів, не просить і не вимагає нічого від нього, він лише пропонує. Напр.: – *Я пропоную розв’язати це питання сьогодні, так буде краще для всіх* (Розмовне); – *Степане Івановичу! Пора нам додому!* (І. Нечуй-Левицький); – *Он і хату вже видно. Може, завернемо погрітись?* (П. Панч); – *Може, тобі на підвечірок вареники з вишнями чи суницями зготувати?* – *Можна і з вишнями, і з суницями* (М. Стельмах).

Інтенція застереження спрямована на те, аби попередити про загрозу від кого чи чого-небудь, “уберегти, допомогти, відвернути небажані наслідки, щоб вийшло на добре, переконати у неправильності дій, поради тощо” [5, с. 99]. Зміст превентивних конструкцій полягає в тому, що адресант застерігає адресата щодо виконання деяких дій, які для нього є небажаними, навіть некорисними. Напр.: – *Ти, братику, не говори більше нікому цих слів. За них у Сибір женуть... Стережися...* (В. Кучер); – *Лісом краще самому не ходити* (Є. Гуцало); – *Бійся людини лукавої* (В. Шевчук); – *Стійте! Стійте, там у селі банда!* (В. Шкляр). Застерігають переважно батьки, старші за віком люди, друзі, священники, напр.: – *Парубче, не думай, що довго жити будеш і що тобі ще є час прикрасити душу християнськими подвигами і заслугами. Дивись, щоб ти не ошукався, бо нараз навесні огорне мороз цвітучі черешню або яблуню так, що вся надія на плід пропала* (С. Воробкевич).

У ролі засобів реалізації інтенції застереження використовують:

а) висловлення з дієслівними формами 2-ї особи однини та множини наказового способу **гляди, глядіть** (– *Гляди ж, Галко, не дуже відхилийся від основного маршруту* (О. Гончар); – *Васько! Юрчик! Глядіть же, не піддайсь! Щоб знали наших!* (А. Любченко); **дивись, дивіться** (– *Дивись, братчику, щоб ти не впав в яку сітку* (Є. Ярошинська); – *Ото дивіться мені, – йдучи вранці в поле, сказала Ганка дітям, – не здумайте водитися з циганчатами* (Є. Гуцало); **стережися, стережіться** (– *Стережися, сину, щоб не взяв такої, як Карпо* (І. Нечуй-Левицький); – *Стережіться!* – *грізно гукнув Супрун* (Ю. Мушкетик); зі стійкими сполуками **бійтеся Бога, не гніви Бога** і под. (– *Чоловіче, бійся Бога, не свари єї* (Є. Ярошинська); – *Дитино! Не гніви Бога милосердного, бо відверне свою ласку від нас* (Є. Ярошинська).

б) перформативи, напр.: – *Я не залякую, а застерігаю. Якби ви прихилилися до мого прохання та zostавили малятко у нас, то... всім було б легше* (В. Шкляр); *Тільки попереджаю: ніколи не загадуйте свого минулого, в протилежному разі ви щось надумаете* (М. Хвильовий);

в) питальні конструкції, напр.: – *Ти хочеш, щоб він тебе вбив, як прийде?* (М. Матіос). Такі превентивні висловлення почасти виражають семантику погрози. Як зауважує Г. Дрінко, застереження та погроза мають практично однакове прагматичне спрямування, тобто “обіцянку зробити несприятливі дії для адресата у випадку погрози або попередити про несприятливі наслідки таких дій у випадку застереження” [4, с. 14–15]. Пор.: – *Лиш у печеру не заглядай,*

бо там ніч стоїть, а дня в печері не буває ніколи (Є. Гуцало); – Як мені й завтра опізнишся, то я на тобі поб'ю ломаку. Чи чуєш? (І. Нечуй-Левицький); – Ще одне таке слово, й буде тобі амінь! (М. Вінграновський).

Інтенції втішання спрямовані на те, щоб утішити співрозмовника, зробити його задоволеним, розважити, заспокоїти, звеселити. Напр.: – Не журись, гетьмане! Простять тебе запорожці! (М. Вінграновський); – Не плач, жінко, Бог дасть добра! (М. Стельмах). Психологічна підтримка вимагає від мовця делікатності, терпимості, особливої розважливої тональності в розмові, напр.: – Не плач, зозуленько, плачем лиха не виплачеш (С. Воробкевич). Синтаксичні конструкції, що реалізують інтенцію втішання, уживають у ритуальних ситуаціях, щоб висловити співчуття, підтримку людині. Напр.: – Не журись. Рано чи пізно все стане на своє місце (О. Гончар); – Не плачте, тіточко, бо я сама розплачусь (М. Стельмах).

Негативні емоції адресата адресант подає як дріб'язкові, неістотні, пор.: – Чого ж ти, дитино, ну, чого? І добре, що так сталося (Б. Лепкий); – Це дрібниця, завтра про все забудеш! Знайшла через що плакати! (Розмовне). Оцінку ситуації, що склалася, мовці можуть виражати за допомогою порівняння стану адресата зі складнішою життєвою ситуацією, пор.: *Краще з ним жити, ніж знову потрапити в бідність. Погана сім'я краще, ніж взагалі ніякої* (Розмовне); або апелювати до особливостей характеру співрозмовника, його сили волі, терпіння, напр.: – *Ти справишся! Навіть не сумнівайся! Ти ж молодець;* – *Ану, не розкисай! Ти ж можеєш!* – *Не плач, бий лихом об землю* (М. Стельмах). Делікатності та щирості додають невербальні засоби комунікації (погладити по голові, поплескати по плечу): – *Ви знаєте, що я сирота... – Бідний вуйко!* – сказали діти, пригортаючись до него, а він погладив їх по голові (Є. Ярошинська).

Спеціалізованими засобами вираження інтенцій утішання слугують спонукальні висловлення з головним членом у заперечній формі імператива (*– Не плач, любий Михайлику, не плач...* (М. Стельмах); односкладні безособові речення (*Треба взяти себе в руки*); узагальнено-особові речення (*Кинь лихом об землю!* (Народна творчість); – *Журбою біди не пособиш, плачем лиха не збудеши* (М. Стельмах); діалогічні моделі (*– Ех, видать, уже не їздити мені верхи! – Та ще поїдете. Не на цьому, то на другому* (Є. Гуцало); – *Та на що я годна, та чи кому знадоблюсь? – Хто ж тоді знадобиться, як не ви?* (Є. Гуцало); фразеологізовані комунікати (*Все буде добре! Усе гаразд! Якось буде! Нічого не сталося! Прорвемося!*), що глибоко проникли в нашу свідомість і здаються стереотипними й шаблонними: – *З фронту дедалі гірші вісті. – Не думай про це. Все буде добре* (О. Гончар); – *Не плач, дитинько! Якось-то буде!* (С. Яричевський).

Варто відзначити й те, що інтенцію втішання вербалізує здебільшого одне висловлення, а низка висловлень, спрямованих на те, щоб втішити, підтримати адресата, пор.: – *Кожен у цьому житті несе свій хрест, – сказала стара. – Що більше помилок робить людина – то тяжчий цей хрест. А твій, дитино, зовсім маленький. Неси його, терпи та віруй...* (І. Роздобудько).

Мовленнєва ситуація, у якій експлікується інтенція втішання, вимагає поваги до співрозмовника, тактовності та ввічливості, що зумовлює і специфіку найменування адресата. Деякі апелятиви соціально зумовлені, інші – виражають люб'язність, пор.: – *Не плачте, **мамо**, – втішав Василь, – я вернуся* (І. Нечуй-Левицький); – *Не сумуй, **милий**, не попадай в розпуку. Бо через те мені більше й жаль стає* (Є. Ярошинська). У родинно-побутових ситуаціях найменування адресата супроводжується займенниками *мій, моя*, прикметниками *дорога, любий* та ін.: – *Дитино моя! Серце моє! Не плач! Годі вже, годі* (Марко Вовчок).

Сугестивність інтенцій втішання увиразнюють сентенційні висловлення узагальнено-особового характеру на зразок: – *Кинь лихом об землю та смійся з віщування твого серця!*

Веселому легко й лихо перебути (С. Воробкевич) або узвичаєні синтаксичні конструкції, напр.: – *Я вам співчуваю. Важко залишатися самотньому на старість* (І. Цюпа); – *Я з тобою, сирітко, не тужи* (М. Стельмах).

Інтенція заклику виражає звернення адресанта до певної групи людей, щоб: залучити їх до виконання якогось важливого завдання: *За Україну, за її долю, За честь і волю, За народ!* (М. Вороний); *Тільки разом, тільки спільно, тільки на цьому шляху зблисне нам попереду промінь надії!* (О. Гончар); пропагувати важливість національних інтересів: *То ж будемо гідні обраного шляху. Захистити інтереси будь-якого населення в нашій молодій Українській державі можна тільки захищаючи її саму* (В. Косяченко); цінність та велич людського життя, агітувати за повноцінний здоровий спосіб життя: *Саме тому скиньмо із себе тягар повсякденних справ, очистьмо розум від непотрібних думок і намагаймося зробити хоч одну справу, яка буде корисною для спасіння нашої душі* (Епіфаній).

Сугестивні інтенції заклик мовець репрезентує у формі коротких висловлень: **Час для єдності** (О. Гончар); **Писати правду** (О. Гончар) або у формі надфразної єдності, аби переконати адресата в доцільності виконання запропонованої дії: *Напівмораль, етичний мінімалізм їх легалізує до такої міри, що їм і приховувати не доводиться свого минулого. Досить промовчати* (Є. Сверстюк).

Серед засобів реалізації інтенцій заклик виокремлюємо: 1) спонукальні висловлення з головним членом, вираженим графемою наказового способу: – **Станьмо** *одностайно за наші вольності!* (Ю. Мушкетик); **Пильнуймо і молімось**, *щоб не зазнати спокуси!* (Епіфаній); 2) перформативні висловлення: *Будемо пам'ятати, що Церква сьогодні потребує ревних і підготовлених робітників на ниві Христовій. Тому я закликаю як студентів, так і викладачів до праці, в чому і бажаю Божої допомоги* (Епіфаній); 3) односкладні інфінітивні конструкції: *Жити за законами правди* (О. Гончар); 4) неповні еліптичні висловлення: *Не мир, а меч* (Є. Сверстюк); *Творчого лету, мисленого натхнення!* (Слово Просвіти, 27 – 31. 12. 2012); *За вашу і нашу свободу!* (День, 28. 08. 2013); 5) заперечні висловлення: *Не зробимо зла! Не звершімо ж сьогодні акцію чорносотенську, не зневажмо те, чим безмірно дорожить український народ!* (О. Гончар); 6) питальні висловлення, які мовець використовує як засіб спонукування до виконання дії: *Панове, де ваші штаги?* (Є. Сверстюк).

У висловленнях заклик важливе місце посідає субстанція адресата. Це переважно конкретний адресат: суспільство, якась соціальна група, студенти, учні, члени товариства, напр.: *Відгукнімося ж, друзі, на цей поклик, бо це поклик землі рідної, материнської, чия доля є долею кожного з нас* (О. Гончар); *Не розлучайтеся, діти, з батьками* (Н. Бабич) або неназваний адресат: *Рідній мові – шану всенародну* (О. Гончар). Утім, чимало і таких конструкцій, у яких адресатом є сам мовець, чого досягають використанням 1-ї особи множини наказового способу: **Повернімо** *себе собі* (Н. Бабич); **Щоб інші нас поважали, навчіймося** *спершу поважати себе самі* (О. Гончар).

У ролі адресанта інтенції заклик може бути впливова особа: державний очільник, політичний діяч, письменник, священник, учитель та ін., пор.: дискурс письменника-публіциста: *Думаймо про велике* (О. Гончар); дискурс священника: *У цей величний день прославмо Пресвяту Богородицю словами похвали і, прославляючи Її, просімо у Неї материнського заступництва, щоб за Її молитвами Господь спас душі наші. Амінь* (Епіфаній); дискурс викладача: *І досить чекати, що хтось “перевиховає” – виховаймо кожен своїх дітей у любові до свого і повазі до чужого* (Н. Бабич).

Отже, ситуація волевиявлення є важливим складником цілеспрямованого та вмотивованого спілкування, яку реалізують спонукальні конструкції – окремий модально-інтенційний тип висловлень. Сугестивні інтенції спонукування передають семантику пом'якшеного, некатегоричного спонукального впливу на адресата мовлення. У ситуації адресованого

сугестивного волевиявлення визначено такі типологічні вияви інтенцій нейтрального спонукання, як: порада, пропозиція, застереження, втішання, заклик, що репрезентують доволі широкий функційно-змістовий діапазон – порадити, запропонувати, застерегти, у прикрій ситуації втішити, закликати до виконання важливого завдання. Мовленнєвий вплив на волю та почуття адресата здійснюється через вдало організовану систему синтаксичних засобів, яка вербалізує різноманітні інтенційні горизонти мовця, увиразнює інтенсивність волевиявлення. Використання різних за комунікативною настановою висловлень, надфразних єдностей, діалогічних моделей, імперативних граем детерміноване ментальним станом суб'єкта комунікації й відображає певний рівень лінгвокреативних можливостей і прагматичної компетентності спілкувальників. Основною сферою використання сугестивних інтенцій спонукання слугує не тільки усно-розмовна комунікація, а й ораторсько-проповідницький та публіцистичний дискурси, глибоке вивчення яких якраз у контексті інтен-аналізу виформовує предмет наших наступних наукових студій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беяева Е. И. Грамматика и прагматика побуждения : английский язык / Е. И. Беяева. – Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1992. – 168 с.
2. Бережан Л. Семантичні моделі категорії спонукальності в сучасній українській мові / Л. Бережан // Актуальні проблеми граматики : [зб. наук. пр.]. – Кіровоград : КДПУ, 1997. – С. 166–173.
3. Дорошенко А. В. Побудительные речевые акты в косвенных контекстах / А. В. Дорошенко // Логический анализ языка. Проблемы интенциональных и прагматических контекстов. – М. : Наука, 1989. – С. 76–91.
4. Дрінко Г. Г. Спонукальні конструкції а англійській та українській мовах : автореф. дис. на здобуття канд. філол. наук : спец. 10.02.17 “Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство” / Дрінко Ганна Геннадіївна. – Донецьк, 2005. – 19 с.
5. Дяків Х. Мовленнєвий жанр “застереження” в аспекті міжкультурної комунікації / Х. Дяків // Мовленнєві жанри в міжкультурній комунікації : [монографія]. – Львів : ПАІС, 2010. – 280 с.
6. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови : Синтаксис : [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2001. – 662 с.
7. Кадомцева Л. О. Синтаксична модальність речення / Л. О. Кадомцева // Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / [за заг. ред. академіка І. К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1972. – С. 119–137.
8. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посібник] / М. У. Каранська. – К. : НМК ВО, 1992. – 400 с.
9. Мясоедова С. В. Категорія спонукання і її вираження в непрямих висловленнях сучасної української мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / Мясоедова Світлана Вадимівна. – Х., 2001. – 19 с.
10. Серль Дж. Р. Классификация иллокутивных актов / Дж. Р. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. 17. – С. 170–194.
11. Скаб М. С. Грамматика апеляції в українській мові / М. С. Скаб. – Чернівці : Місто, 2002. – 272 с.
12. Формановская Н. И. Речевое общение : коммуникативно-прагматический подход / Н. И. Формановская. – М. : Русский язык, 2002. – 216 с.
13. Харченко С. Спонукальність як модально-синтаксична категорія / С. Харченко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія Філологія : [зб. наук. пр. / відп. ред. Н. Л. Іваницька]. – Вінниця : ВДПУ, 2000. – Вип. 2. – С. 142–145.

14. Храковский В. С. Повелительность / В. С. Храковский // Теория функциональной грамматики. Модальность. – Л. : Наука, 1990. – С. 185–238.
15. Шабат-Савка С. Т. Категорія комунікативної інтенції в українській мові : [монографія] / С. Т. Шабат-Савка. – Чернівці : “Букрек”, 2014. – 412 с.
16. Швидка Н. В. Імперативні речення в сучасній українській мові: семантика, засоби вираження спонукальності, функції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / Швидка Надія Валентинівна. – Х., 1998. – 20 с.

Дата надходження до редакції 28.11.2015